

0-16

308(1)

K34/62

b

1/5

How-Mokopane's war with the Boers vt. Gwangwa.
started.

1   Mo ntwá ya kxosi Kekana Mokopane le di-Voortrekkers e
thomexilexo ka xona.

Xe re lebelela mo bophelong re bona xore taba ye ngwe
le ye ngwe e na le mathomo e bile e na le mafelelo a yona. Byale
xo nyakexa xore motho a ngvale ditaba tse tsa ntwá ye ka mo e
thomilexo le ka mo e fedisitswexo ka xona.

Re tseba xore kxosi Maraba, kxosi ya Matebele o be a axile
motse wa xaxwe thetong ya thaba ya Mathlokolo (Sandriver Mts.),
xomme felo fa be xo tsebáya ka la xo re ke xa Sebete. Xo ile ka
tsatsi le lengwe xa mahubi a banna a hlatloxa xwa kwewa mokxosi o
moxolo. Banna le bakxalabye ba be ba na le kxosi mo kxorong.
Xe ba ekwa mokxosi wo ba rata xo tseba xore e ka ba o tswa kae,
le xona o hlabáya ke mang. Xe ba isa mahlo kowa le kowa ba bona
makoloi a pannwe dipholo a e tla motseng, xomme pere e kitima pele.
Monna wa lekwowa a be a fikla xo kxosi le banna ba yona, yaba
o a dumedisa. Kxosi ya mo dumela. Xe a se no dumedisa a ba a
kxopela kxosi xore ba panole mo motseng wa xaxwe. Kxosi ya
dumela, dipholo tsa fo panolwa, monna wa lekwowa a be a laela
kxosi xo sala a bona dikoloi tsa bona, ka xobane bona ba le ba e
ya xo tsoma xomme mo dikoloing xo be xo sala basadi le bana fela.
Le taba ye kxosi a e dumela.

Mosexare o moxolo xe makxowa a banna a setse a sepetse
xomme mo makoloing xo setse bona basadi le bana kxosi a laela
xore xo tliswe xo yena karike ya kommandant. Xe e tserwe kxosi
ya namela banna bona ba e xoxa. Basadi ba makxowa xe ba bona
se se dirwaxo ba se ke ba rata xo bona thsila yeo. Ke moka
xe banna ba bona ba boa ba ba botsa se se direxilexo. Banna
bona xe e kwa se se direxilexo ba se hlwe ba sa senya sebaka
ba fo botsa kxosi xo itokisa xo lwa le kariki, byale ka xe a

ba nyaditse a nametse kariki ye a bexo a se na thswanelo ya
xo e namela.

2 Makxowa a thoxa motseng wa xaxwe ba fo namela thaba ya
Mathlokolo xomme xa swahlana e thoma xore kea tsea tsea xwa
kwala sethunya fela. Re kwa xobane makxowa a thuntha ka dithunya
tse di hlahlwetsexo ka mesidi thatebele xe ba e kwa medumo ya
dithunya tse di hlahlwetsexo ka mesidi ba e hlahlwa ka matlong.
Erile xa meso e e sa makxowa a thoma xo hlahlwela dikolo xomme
xwa nama xwa e sa, bo sohlela motse wa matebele, ba hwetsa xo
setse bakxalabye le kxosi, ba swa ka moka ba thsabile, ba swara
nthlo yela ba e bolaya. Kxosi xe e bona polao ye ya leka xo
thsaba eupya makxowa ba mo hlaba serope ka kolo kxosi xe e bona
se se direxilexo ya iposetsa mo makxoweng ka xobane a rile o
thsaba xo tlo sexwa ke maxosi a mangwe. Makxowa a mmolayela
ruri, xomme xe a seno bolaya maraba a ya moletse mo le xona ba
bolailexo kxosi ya xona, yona xa re tsebe xore e be e bolaelwa
eng.

3 Kxosi Kekana Mokopane le kxosi Mapela xe ba seno kwa xobane
kxosi Maraba le kxosi ya Moletse ba bolailwe ba tuka boxale.
Kekana le yena Mapela ba dira mano a xo otlala makxowa ao a di-
Voortrekkers. Re kwa xobane ba napa ba roma motho Modimolle
mo ba tsebaxo xore makxowa a dutse nthse. Ba botsa makxowa xore
ba thswenywa ke ditlou xomme ba a kxopela xore a ka se ba thuse
ka xo di bolaya. Makxowa xe ba kwele taba ye ba e thabela kudu.
Ba dira ka byako xo thusa batho bao ba thswenywaxo ke ditlou.

Xo thwe makxowa a xe a tloxa Modimolle (Middelfontein) e be
e le lelokwanyana fela xomme moetapele wa bona e le Potgieter.
Makoloi a makxowa a tloxa a kxokxoma sebepi se kxoxa xo xopotswe
ditlou fela. Ba sepela matsatsinyana ba fihla naxeng ya
Mokopane. Re kwa xobane ba ile ba fihla mosate xe letsatsi le
dikela xomme kxosi Mokopane a ba laela xore ba ekhutse byale ka

xa ba lapile xomme a re ditlou o tla ba bonthsa xa bosele. Xa bosele makxowa a nyaka xo bolaya ditlou xomme ba nyaka xore kxosi a ka ba bonthsa mo di bexo xona. Kxosi yena a laela xore ba e ke ba fela pelo byaloka xa a tlo ba bonthsa tsona xa letsatsi le ruthetse kxosi ya laela banna ba yona xore ba tsee matata ba apare xomme ba tsee marumo ba a ripe e be a makopana xore ba re xe ba fihlile ka mo matateng a se ke a bonala. Banna ba dira byalo. Xe ba feditse xo dira ka taelo ya kxosi, kxosi ya ba botsa xore ba dira ka taelo, ba tsee dithselau tsa xo nona ba di ise xo makxowa, ba di isa. A re le re ba sa hlokometse dinku tse le ba sware le ba bolaye. Ba ile xe ba isa dinku tse, bare ba sa tla kxojana ba botsa kommandant xore mpho tsa a xaxwe tee di tswaxo kxosing si di. Makxowa xe a bona dinku tsa xo nona a tloxa dikoloing a ba a tloxela le dithunya mo dikoloing kommandant a rata xo leboxa kxosi ka botho byo a mo diretsexo bona. A roma yo mongwe wa bahlanka ba xaxwe xo tlisa lesela la khalikho xore a tle a sexele kxosi. Lesela la tliwa. Xe kommandant a re kea le kxeila motho a be a mo loka lerumo.

Banna ba bangwe xe ba bona se se direxilexo yo mongwe le yo mongwe ba swara makxowa ale ba a bolaya. Re kwa xonane yo a thoxilexo a fihla dikoloing a ba a xakwa ke kamo sethunya se thuntswaxo ka xona, a tsea bokapele a bo isa ka moraxo a be a ipolaya e sa le yena ka nosi. La fetsa makxowa xa hloka le le lepholoxaxo.

4 Banna ba Mokopane xe ba feditse xo bolaya makxowa ba xopola dipholo. Ba hwetsa badisa ba tsona ba bile barobetse. Ba bolaya ba hweditsexo e le makxoba ba lesa bangwe ka bona. Ba tsea dipholo ba leka xo di pana. Ke xe ba be ba sa tsebe ka mo di panwang ka xona ba tsea dikoloi ba di fisa, ba tloxa le dipholo fela. Basimane bala ba xo leswa ba thsaba ba ba fihla modimolle xe ba fi

fihlile Modimolle ba botsa makxowa se se direxilexo. Makxowa xe ba ekwa taba ye ya polao ya makxowa a xabo bona, ba rata xore e ka kxona kxosi Mokopane a utluswe bohloko. Ba tloxa e le sehlopha sa bona eupya ba rile xe ba fihla xa Mokopane ba hwetsa Matebele a thsabetse thabeng. Mo thabeng ye ba thsabetseng re kwa xobane e be e na le lefsika la phaphathi, xomme ba namela lefsika le ba dula xodimo xa lona. Xo thwe lefsika le le be le namelwa ka modi wasehlare sa moumo. Xe makxowa a fihla a sitwa xore a ka namela kae. Ae makxowa a fihla a re a ya namela Matebele a setse a nyaka xo felelwa ke thsepo ya e ba a swara monna yo mongwe, ba mmotsisa ka mokxwa o lefsila le namelwang ka xona, yena ka baka la xo thsaba xo hwa a ba botsa xo rile xa xo setse xo rile fsi-fsi xo le lefsifsi moxohle le matebele a setse a robetse makxowa a namela lefsika Matebele a ile xe a phafoxa borokong a hwetsa bonntsi bya makxowa bo setse bo naretse. Ke moo ba bangwe xe ba bona se se direxilexo ba iphekametsa ka maxaxa ba e hwa kxosi le banna ba bangwe le basimane ba ba ratilexo xo hwa ba lekile ba era ba fo hlabana senna, makxowa a ba a thsaba.

Makxowa xe a thsabile Matebele a foloxa thabe g xomme a ipoelela maxaeng a bona. Xe makxowa a seno boela moraxo kwa eba le khotso lebakanyana fela. Matebele a xa Mokopane le a xa Mapela ba thoma xo bolaya makxowa ka mokxwa o sa lokang. Xo thwe ba be ba ba lalela mo pateng e kxolo ya xo ya Polokwane. (Pietersburg) E re xa lekwowa le ka kariki ba le hlasele ba le bolaye. Ba dira byalo lebaka le letelele. Makxowa a ile a tla ba lemoxa, ba re xo bolaya lekwowa xe e le la monna xoba mosadi ba tsee ditedu ba di bofelele sehlaeng hleng xa pata, xoba xe e le mosadi ba tsee roko ba e dire byaloka ditedu. Monna yo mongwe wa lekwowa Maeke a lemoxa taba ye xomme a e botsa makxowa a mangwe.

5*

5 cont.

Ke nako ye makxowa a tla ka bontsi ba lwa le kxosi Mokopane le yena Mapela. Ba ba fenywa. Maxosi a a mabedi xe ba bona xore ba fentswe, ba thsabela thabeng, sethsaba ka moka. Le xona thabeng a ba latelela. Ba tsena leweng makxowa xe ba bona xo le byalo batsea mafsika ba thibela molomo wa lewa, ba babatloxela lewa le ka xare a bolawa ke kxatelelano ya moya. Lewa le tsebya ka xore ke xwasa le lebono xe motho a e ya mo le leng nthse o sa kxona xo bona marapo a batho lona lewa le le sa xopolwa kudu ke Matebele xe e ntwana yona ya fediswa ka yona thsela ye.

END. S. 308